

במאה הראש

פסקי הלכות ודברות קודש ממרן הגרש"א שטרן שליט"א בעל השביבי אש

פרשת ראה תש"פ

מאור העינין שבביבי אש על הרגורה

בענין זמן השפלות כספים כשהי
פלוה והלזה אינן גפדינה אחת

יש מקום לומר דזמן חלותם גם כן מתחלק, ולא ראי זה כראי זה. ה. וביסודם של דברים נראה דהך ספיקא תליא במה שנחלקו רבוותי האם דין שמיטת כספים הוא דין איסור או דין ממון לענין ספיקות וכד', וברא"ש (פ"ק דמכות ס' ג) לענין המלוה את חברו לעשר שנים דנקטינן כישנא בתרא דאינה משמטתו וכתב הרא"ש דהטעם הוא משום דשביעית בזמן הזה מדרבנן ואזלינן לקולא, ותמה עליו הב"י דהרי בספיקא דממונא אזלינן לקולא לנתבע ולא לתובע, ומסיק הב"י דדעת הרא"ש היא דשמיטת כספים היא ספיקא דאיסורא ולכן נקטינן לקולא לתובע, עכ"ד והובא בפ"ח שם, ועיין שבביבי אש על שמיטת כספים סי' כ"ט.

ונראה לפום ריהטא דאי דיינינן לה כספיקא דאיסורא מיסתבר דאזלינן בתר המלוה שעליו חלים דיני האיסורים, אבל אי דינה כדין ספיקא דממונא מצינן למימר דעיקר דין שמיטת כספים הוא ההפקעה הממונית ואז איכא למימר דאזלינן בתר מקומו של הלוה שהוא הזוכה בממון שזיכתה לו תורה ודו"ק היטב בדברינו ומיהו אין זה מוכרח ויל"ע עוד.

ו. איברא דלא נהירא לענ"ד שיהא שייך לומר שהחוב יופקע ועדיין לא יחול על המלוה איסור הנגישה אלא לאחר מספר שעות, לא יתכן לומר כדבר הזה, בשלמא איפכא, דהיינו שיחול איסור נגישה תחילה והחוב יהא נפקע לאחר מכן וכגון שהמלוה נמצא במקום שנכנס ראש השנה לפני הזמן שנכנס באר"י - מקומו של הלוה, זה יש מקום לומר דעליו חל האיסור לפי מקומו אבל החוב נפקע רק לבתר הכי כשייכנס החג בארץ, אבל לומר איפכא תמוה טובא.

ובעל כרחק נראה דאפילו לפי דעת המנח"ח ודעימיה דבקטן איכא דין אפקעתא דמלכא, היינו משום דבעצם הרי דינו כבן ישראל לכל דבר אלא שלא מצי חייל עליה דידיה אזהרות וחיובים משום שלא בא לכלל דעת, אבל מה שנעשה ממילא ע"י גזירת מלך בודאי דאיתא נמי גביה, אבל לגבי זמן חלות החיוב שפיר מצינן למימר דאף לדידהו אין מקום לחלק ולומר דחלות דין האיסור וחלות ההפקעה יתחלקו לזמנים שונים ולא בחדא מחתא מחתינן להו, ודעתי העניה נוטה לומר דבתר המלוה אזלינן לכל דבר, ודו"ק היטב בדברינו בזה בס"ד. [שו"ר בדרך אמונה פ"י סק"כ דראוי להקדים את הפרוזבול לפני השקיעה של ב' המקומות וכן נראה גם מדברי הגשז"א במנחת שלמה שביעית סופ"י ויל"ע בכ"ז].

ז. ובנידון אם עשה פרוזבול במסירת מילי אחרי השקיעה של הגאונים לפני רבינו תם, נראה דאי אפשר להוציא ממון מספק ויכול הלוה לערער על תקפו וכוחו של הפרוזבול דלדבריו נעשה אחר כניסת ראש השנה וכבר נפקע החוב וכן השיב הגר"ח ק"ס רפ"א ועסי' ר"פ. ועיין לעיל פרשת בהר בענין השמטת כספים בשנת היובל.

שמוזט כל בעל משה ידו וגו' לא יגש את רעהו פי קרא שמטה לה' (טו, ב)

א. יש לדון במלוה שנמצא בארה"ב והלוה נמצא כאן באר"י בכניסת ראש השנה המשמטת, ובמקומו של המלוה עדיין לא נכנסה השנה החדשה, האם יכול המלוה לעשות פרוזבול במקומו או לאו, וכן איפכא כשבמקומו של המלוה כבר נתקדש החג ואצל הלוה עדיין ערב יו"ט, [שמא יהא אסור למלוה להשמיט מצד איסור חילול יו"ט וצ"ע], ויסוד הספק בזה הוא האם אזלינן לענין ההשמטה בתר מקום המלוה או מקום הלוה.

ב. ולכאורה היה מקום לחלק בין לאו דלא יגוש לבין הפקעת החוב, דלגבי הלאו דלא יגוש דהוי איסור גברא דרמיא אקרקפתא דמלוה אזלינן בתר מקומו ואילו לענין חלות ההפקעה אזלינן בתר מקום הלוה, לדעת רוב הפוסקים דדין ההפקעה אינה חובת המלוה אלא היא אפקעתא דמלכא וחיילא מאיליה. וביותר יש מקום לסברא זו לדעת הרא"ש הידועה בפ"ד גיטין דלאו דלא תגוש חייל בתחילת שנת השמיטה ואילו הפקעת החוב היא בסופה, בודאי דמצינן לחלק ולומר דהני תרי דיני לאו בחדא מחתא מחתינן להו.

[וכעין חילוק זה היה מקום לדון ולומר אף לענין חמץ ולחלק בין איסורא דבל יראה דחייל אנגרא ולגבי זה אזלינן בתר מקום הבעלים, לבין איסור אכילת החמץ והנאתו דחייל אחפצא והיא חלה לפי הזמן שבמקום הימצאו של החמץ, אך מרן בעל שבת הלוי בתשובתו שנדפסה בשביבי אש, שמיטת כספים כהלכתה סי' ט', לא ניהא ליה בהכי, יעוי"ש].

ג. ברם לקושטא דמילתא הדעת נוטה לומר דדין ההפקעה ודין האיסור יחדיו יהיו תמים, דגם יסוד ענין השמטת החוב נובע מכח חובת המלוה להשמיט כל בעל משה ידו, ובכל גוונא שלא חל על המלוה איסור הנגישה אין חל דין הפקעה על החוב, וגם לשיטת הרא"ש בגיטין דמחלק אותם לשני זמנים כתבתי שבביבי אש על שמיטת כספים (סי' ז) והובא לעיל, דאף שזמניהם שונים מ"מ ביסודם חד הם, וההשמטה באה כהמשך לאיסור הנגישה, עיי"ש, ולפי"ז נראה דגם להרא"ש ודעימיה יחולו הפקעת החובות בד בבד בשעה דחייל על המלוה איסור הנגישה ולא ניזול בתר מקומו של הלוה.

ד. אמנם לענ"ד היה נראה לדון ולומר דדבר זה מתלי תלי באשלי רברבי שנחלקו לענין אם חובו של קטן שאינו מוזהר בלאו דלא יגוש, נפקע בסוף שנת השמיטה, דדעת התומים (בסי' סז סק"ה) היא דאין חובות הקטן נשמטים כיון דאינו בר אזהרת לאו דלא יגוש, אמנם דעת המנח"ח (מצוה תעז) היא דגם חובותיו מופקעים בשמיטה ועיין בשו"ת כת"ס (ח"מ סי' ט) ובדברינו בשמיטת כספים כהלכתה (כ"ד ס"ז) ובהערות שם, ויש להאריך עוד בזה, ולדעת התומים באמת מוכח ומבואר כדברינו דהני תרי בהדי הדדי אזלן, אך לדעת המנח"ח ודעימיה חזינן דדין ההפקעה אינו מותנה באיסור הנגישה ולדעתם

דברי הדרכה לחודש אלול תשס"ט

הנה אנו זוכים שוב לעמוד בשערי תחילת זמן אלול שזה הזדמנות פז לקבל כל אחד על עצמו קבלה חדשה מעומקא דליבא, לעמוד לפני ה' לעבדו ולשרתו באמת ובלבב שלם, איתא בגמ' ב"ב דף קכ"א לענין שמחת היו"ט דאיכא בט"ו באב שהוא משום שבו היו מסיימים את כריתת עצי המערכה, ומבואר ברשב"ם שהשמחה היתה שמחת סיום מצות כריתת העצים לעבודת המזבח. אך רבינו גרשום שם כתב לפרש דהכוונה היא שעי"ז יוכלו להקדיש יותר שעות ללימוד התורה, דאותו הזמן שהיו נאלצים לע" סוק בו לכריתת עצי המערכה יוכלו מעתה להקדישו לתורה.

ויתכן לומר דימי בין הזמנים דומים להכנת עצים לעבודת הקודש והמקדש, שמכינים את כוחות הגוף והנפש בכדי שיוכלו להתמסר במשך זמן הלימודים לעבודת ה' לתורה וליראה, וסיום ימי בין הזמנים הוא גם שמחה על גמר ההכנה וגם שמחה גדולה על שאפשר להתחיל את עבודת הקודש של לימוד התורה בלבב אש קודש, ביתר שאת ויתר עוז.

ובאמת הגמ' אומרת שם: ודלא מוסיף יאסף ר"ל, דמי שלא ישכיל להבין את הערך העליון שיש בהוספת עוד זמן ללימוד התורה, ייאסף חלילה אל עמיו, דמי שאינו יודע להעריך את יקרת ערכו הנעלה מפז של הזמן הנוסף שהועמד לרשותו משמיט את הבסיס לקיומו, ולמה לו חיים אם הוא אינו יודע איך לנצלם כראוי.

ואמרת הרבה פעמים שיתכן שיהא אצל בחורי ישיבה מצב חלילה של "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו", שהרי הוא זוכה להיות בבי מדרשא, בתקופה היפה ביותר של החיים, כשאין לו שום עול וריחיים על צואריו ויכול הוא לנשום אויר גן עדן, חיי נשמות, ולעלות במעלות התורה והיראה, והשטן עומד על ימינו ויושב על פתחי הלב לשיטנו, שיחליף חיים של עלייה רוחנית על פסגות התורה והיראה בחיי בהמה, ללא שום תוכן וללא שום מטרה ר"ל.

והנה השאיפה צריכה להיות אל הלימוד הרצוף והשקידה העצומה בתורת ה', אבל לא רק בכמות אלא גם באיכות הלימוד, לרדת לעומקם של דברים, להתעמק בהבנת סברת דברי רבותינו בעלי התוספות, הרשב"א, הריטב"א והרמב"ן, עם דברי הרעק"א, הח"ס והפנ"י, הקצות והנתיבות והאחרונים אשר מפייהם אנו חיים ואף בשכבו על משי" כבו יהיו רעיונותיו נתונים ועסוקים בקושיא חמורה שנתקשה בה ולא זכה עדיין למצוא את פתרונה.

זהו אולי הכוונה דלא מוסיף יסף, היינו הוספה באיכות התורה, דבאמת במתני' באבות תני דלא מוסיף יסף ודלא ילף קטלא חייב, ויתכן דזה קאי על הלימוד וזה על ההוספה בהבנת הלימוד ובאיכות, אין לך עונג וגם שמחה יותר ממי שזוכה לרדת לעומק דברי רבותינו הראשונים וגדולי האחרונים, אשר מפייהם אנו חיים.

אנו מתפללים בכל יום ומתחננים לפניו יתברך על בינה להבין ולהשכיל, והאר עינינו בתורתך, דהיינו שנזכה ל"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", לימוד שטחי לגבי לימוד בעיון הוא מעין ביטול תורה, כי האדם צריך להשקיע את כל חלבו ודמו בתורה, שכל מחשבותיו יהיו תפוסים ואחוזים בתורה, ואז יגיע לתענוג הגדול ביותר שיכול להיות לאדם עלי אדמות, וכל הבלי העוה"ז יהיו נמוגים לפניו כעפרא דארעא. [ואולי זהו במה שאנו מתפללים לזרעא חייא וקיימא דלא יפסוק ולא יבטול מפתגמי אורייתא, היינו ביטול זמן בכמות ובאיכות].

עלינו לשנן לעצמינו: אם לא עכשיו אימתי, עומדים אנו בתחילת חודש אלול, אפילו מלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון מיום הדין מה נענה אנו אזובי קיר ליום פקודה, ראה עמידתנו דלים וריקים, אך בדינו לקבל על עצמינו עתה עול תורה ועול מלכות שמים ובזה נוכל להטות את הכף לטובה, כי כל תיבה ותיבה שהאדם לומד היא מצוה בפני עצמה ונמצא דיכול האדם במשך יום אחד לאסוף לעצמו הון עתק, ובפרט אם זה נלמד בהתלהבות ובאש קודש ובריכוז כל החושים וכל המחשבות אז אין ערוך לגודל יקרתה, יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישוו בה.

פסקי הלכות
בעניני ארוסין ונישואין
שבוע הנישואין

א. אסור לחתן וכלה לילך יחידי וצריכים שימור^(א), ונוהגים להח" מיר בזה משבת העליה לתורה ואילך^(ב).

ב. אף בהליכה לבית הכנסת או לדבר מצוה יש להחמיר בדבר^(ג).

ג. שהיה בבית לבד אינה אסורה מעיקר הדין^(ד), אך יש שמחמירים גם בזה^(ה).

ד. לאחר הנישואים יכולים החתן והכלה לילך יחדיו ואין צריכין ליווי נוסף^(ו).

ה. בשעה שיש הולכי דרכים ברחוב יש מקום להקל ללכת בלא ליווי, בשעת הצורך^(ז).

א. כתב בפרקי דר"א פט"ז: "החתן דומה למלך, מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו, כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו", ובברכות דף נד: איתא דשלושה צריכין שימור מן המזיקין, חולה, חתן וכלה.

ובספר חסידים (מקיצו נרדמים) סי' שעה והוא בכת"י רומא 528 איתא מעשה נורא: מעשה בר' שמעיה ובחור אחד שעשו נישואין בשבת אחד ובאותו השבוע מת הבחור ובא בחלום לאמו ואמר לה, לא הגיע זמני למוות, אלא זמן ר' שמעיה הגיע למוות ואמר הקב"ה למלאך הבא לי אחד מן החתנים, ועל ר' שמעיה אמר ומלאך המות טעה, למה אירע לו, שהיה הולך ברחובות לבדו ולקחו מזיק, כמו שאמר החכם, החתן צריך שימור, וכל אותן השנים שהיה לאותו בחור לחיות נתנו לר' שמעיה, ולמה זכה לך, שלא היה רגזן ולא ציער אדם ומוחל לכל הכועסו ושומע חרפתו ומעביר על מדותיו ומעורב עם הבריות, וכתב ביוסף אומץ עמ' 351 וראיתי שמקפידין הרבה על שמירות אלו. ועיין היטב בשו"ע אבהע"ז סי' ס"א. וראה עוד בדברינו בסדר ארוסין ונישואין לרבותינו הראשונים סי' יח.

ב. לעיל הערה א' הובא ב' טעמים לשימור, מחמת ניהוג כבוד בהם ומשום מזיקין, ול' כאורה היה נראה דמשום טעמא דכבוד לא מייחב בליווי אלא משעת הנישואין ואילך, ושימור גרידא הוא דאיתא משבת עליה לתורה. אמנם באמת מצינו בא"ר או"ח סי' תרט"א דאף קודם נישואין דומה החתן למלך, ואפשר דדוקא משבוע הנישואין ואילך, עיי"ש.

ג. כתב במחזור ויטרי סי' תעז, "כל ימי החופה אין החתן הולך לבדו לבית הכנסת ועומדין ומתפללין עמו ערבית ושחרית לפני כילת חתנים וכו', וכתב בפרישה אבהע"ז סי' סד, מזה נשתררב הנגה שאינו יוצא החתן לבית הכנסת ומביה"כ לביתו, ועיין בב"ש ובאה"ט שם.

ד. כן נראה מסתימת לשון הפוסקים, וכן משמע מלשון פרקי דר"א שהובא לעיל הערה א'. החתן דומה למלך, מה מלך אינו יוצא לשוק לבדו אף חתן אינו יוצא לשוק לבדו, ומשמע דהאיסור הוא רק ביציאה לשוק.

ה. דלטעם שימור מסתבר דגם בבית בעי שמירה מפני המזיקין.

ו. כן מסתבר לענ"ד דכל אחד נחשב כשומר לחבירו.

ז. נראה דלטעמא דשימור יש להקל, אבל משום טעמא דכבוד אפשר דבכל גוויי בעינן ליווי, וי"ל"ע בזה

תרומות והנצחות ניתן לפנות
לטל': 058-3238947
או לדוא"ל: SHVIVIAASH@GMAIL.COM

לקבלת הגיליון מידי שבוע ניתן
לשלוח בקשה לדוא"ל
SHVIVIAASH@GMAIL.COM

בית הוראה שערי הוראה
זמני פתיחת בית הוראה בראשות הגאב"ד
בין השעות 9:00-14:00 9:30-14:30
בשאר שעות היממה יושבים חברי הב"צ
מענה טלפוני 24 שעות ביממה: 03-6161616

בית הוראה לעניני רפואה
03-6148000 או 03-6161616 שלוחה 3

ניתן לשלוח שאלות
למרון הגאב"ד שליט"א
בפקס: 0722-60-63-61

לקביעת תורים וקבלת קהל
03-6161616 שלוחה 4

על פי מס' תל"ע ענין סאן הפוסט על השבן נגדו אשר הושטחו בחלק ממומ"ט
ארח הקודש היא חרדי ופשיטא, נמצא נפשיא, אסור לאין ולרדם בפנימיותי;
השבתות ובספנותיו תפוחים, אפי' יאביל מאוחו חן והסדר על עמי בית
ישראל, והשי"ש לבימת עת שאן מרעונו אמת תורה ודריש בנפש שנים רבות
מן ימים וימים שנים טובות, ה"ה

כ"ק מרון אדמו"ר מסאדיגורא זצוק"ל
חבר מועצת גדולי התורה
אשר נסתלק באביו לפנינו לב כל ישראל, בחיותו את קול דעתו
כאובים אבליים שבחרו כל עני דרכוהו של נפשו
בליל כ"א מנחם אב תש"פ

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'